דער פועל ישועות וואס האט זיך באהאלטן אונטער התמדה בתורה

לכבוד די הילולא פון הרה"ק בעל טל חיים מליסקא זי"ע, ט' אייר זצ"ל

קומענדיגן זונטאג פרשת אמור, ט' אייר, פאלט אויס די יומא די הילולא פון הגה"ק בעל טל חיים מליסקא זי"ע, וועלכער איז געווען דער ממלא מקום וממשיך דרכו פון זיין הייליגן שווער הרה"ק בעל אך פרי תבואה מליסקא זי"ע און איז בשעתו געווען מפורסם מיט זיינע דאפלטע כוחות, סיי אלס גאון אדיר וחריף בתורה אשר כל רז לא אניס לי' און סיי אלס צדיק וקדוש ופועל ישועות בקרב בארץ. אלע צדיקי דורו האבן אים זייער געשעצט און מעיד געווען אויף זיינע גרויסע כוחות בכפליים מיט זיין גאונות אדירה בתורה און מיט זיין כח פון צדיק גוזר והקב"ה מקיים.

היות מען האט איצט זוכה געווען איבערצושרייבן דעם בית החיים אין די שטאט ליסקא, אונגארן אונטערן בעלות פון ק"ק ליסקא אין ניו יארק, איז וויכטיג אנצוהייבן מיט א קורצע הקדמה.

דער טל חיים זי"ע האט נישט בלויז ממלא מקום געווען זיין גרויסן שווער ברבנות ובאדמורו"ת, נאר האט אויך ממשיך געווען מיט זיין גרויסן כח לפקוד בדבר ישועה ורחמים; עס האבן זיך געווארפן ביי אים גרויסע מופתים און אומצאליגע אידן זענען געהאלפן געווארן ביי אים. זיין כח אלס צדיק ורבי איז אבער פארשאטנט געווארן צוליב זיין אויסטערלישע התמדה בתורה. ער איז געליגן אין תורה הקדושה כל כולו און עפעס אנדערש האט אים נישט אינטערעסירט, ווי עס איז מעיד אויף אים די מעשה וואס נכדו כ"ק אדמו"ר מליסקא שליט"א דערציילט אלעמאל, ווי פאלגענד:

"צוליב זיין גרויס התמדה אין תורה הקדושה, איז דער טל חיים – אנדערש ווי אנדערע צדיקים – כמעט נישט ארויסגעפארן פון ליסקא און נישט ארומגעפארן אין אנדערע שטעט פראווען חסידים. איינמאל איז זיינמצב הפרנסה געווען זייער געענגט, ווייל ער האט געהאלטן פאר א חתונה פון א קינד, האבן זיינע שטוב-מענטשן אים זייער געבעטן ער זאל פארן ערגעץ אויף א שבת און ער איז טאקע געפארן אויף א שבת קיין קאשוי. אסאך מענטשן זענען דעמאלט געקומען מיט קוויטלעך און פדיונות און (אנשטאט זיך פרייען מיט די הצלחה) האט דער טל חיים זיך זייער באקלאגט אז דער באזוך האט אים גורם געווען אסאך ביטול תורה. ער האט זיך דעמאלט אויסגעדרוקט: "איין דף גמרא איז מער מער ווערד ווי די גאנצע רעביסטווע".

לכבוד די יומא דהילולא וועלן מיר דא ברענגען אייניגע עובדות וסיפורים טאקע איבער זיין געוואלדיגן גדלות בתורה, זיין צדקות וקדושה, אבער מיר וועלן זיך אויך קאנצענטרירן איבער זיין גרויסן כח צו פועל'ן ישועות ורפואות פאר אידישע קינדער, ווייל היות מען גייט איצט איבערבויען און רענאווירן דעם בית החיים, איז וויכטיג פאר אידן צו וויסן דעם גרויסן כח פון די צוויי צדיקים, חותנו וחתנו, וועלכע ליגן דארט באהאלטן.

כדי נישט מטריח צו זיין דעם ליינער ברענגען מיר בלויז צוויי פאראגראפן ביאגראפישע שטריכן לכבוד די הילולא.

דער טל חיים פון ליסקא, הגה"ק רבי חיים פריעדלאנדער זי"ע, איז געבוירן געווארן אין יאר ת"ר צו זיין פאטער הגה"ק רבי משה זצ"ל אבד"ק קליינווארדיין. אלס בחור האט ער געלערנט ביי הגאון רבי מאיר פערלס זצ"ל אבד"ק קראלי. כשהגיע לפרקו איז ער אויסגעקליבן געווארן אלס איידעם דורך דעם צדיק הדור הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא זי"ע בעל אך פרי תבואה און נאכ'ן הסתלקות פונעם הייליגן רבי ר' הערשעלע איז ער אויפגענומען געווארן ממלא מקום אלס אבד"ק ואדמו"ר ליסקא.

ער איז נסתלק געווארן פלוצלינג ביום ט' אייר תרס"ד און איבערגעלאזט זיין ספר "טל חיים והברכה" אויף סוגיות הש"ס און "טל חיים" על התורה ומועדים.

דריי פשעטלעך,
דאס איז וואס איך קען...

כ"ק אדמו"ר מהיבנוב שליט"א האט דערציילט וואס ער האט געהערט פון זיין פאטער, כ"ק אדמו"ר רבי יוזפא מליסקא זצ"ל, אז ווען מען האט אנגעטראגן פאר'ן אך פרי תבואה זי"ע דעם שידוך פונעם טל חיים זי"ע פאר זיין טאכטער, האט מען אים פארגעשטעלט אלס בחור מיט אלע מעלות, סיי מיט יחוס אבות, זייענדיג א זון פונעם קליינווארדיינער רב רבי משה זצ"ל שטאמענדיג אויך פון הייליגן מהרש"א זצ"ל, און סיי מיט יחוס עצמו, אלס א תלמיד חכם און עילוי וחריף. דער אך פרי תבואה האט געוואלט קלאר-שטעלן אויב ס'איז אמת וואס מען זאגט אויף דעם בחור, האט ער אריבערגעשיקט צוויי שלוחים צום שטאט פונעם בחור, קליינווארדיין צו רעדן מיט אים אין לערנען, זיך מפלפל זיין אין סוגיות הש"ס און זיי זאלן אים צוריקברענגען א גרוס

איינער פון די צוויי שלוחים איז געווען א גאון און א גדול בתורה, פון די גרויסע תלמידים המובהקים פונעם אך פרי תבואה, און דער צווייטער איז אויך געווען פון די חשובע חסידים פונעם אך פרי תבואה, אבער נישט אזא בר הכי אין תורה; ער איז נאר מיטגעגאנגען צו באגלייטן דעם ערשטן.

ווען די צוויי שלוחים זענען אנגעקומען איז דער ערשטער שליח, דער תלמיד חכם, פלוצלינג קראנק געווארן און ער האט נישט געקענט ערפולן זיין רבינ'ס שליחות. די צוויי שלוחים האבן דאך געוואלט אויספירן זייער שליחות און נישט געוואלט פארברענגען טייערע צייט פון זייער רבי'ן, האט דער שליח דער תלמיד חכם געזאגט פאר'ן צווייטן, גיי דו קודם רעדן מיט אים אין תורה לויט דיינע מעגליכקייטן און נאך צוויי-דריי טעג ווען איך וועל קומען צו די כוחות וועל איך עקסטער רעדן מיט אים.

דער צווייטער שליח איז טאקע געגאנגען אליין רעדן מיט'ן בחור. דער טל חיים, וויסענדיג אז דער ליסקער רב האט געשיקט ספעציעלע שלוחים אים צו פארהערן, האט זיך פארגעשטעלט אז ער האט זיכער געשיקט א גרויסן תלמיד חכם. און ער האט אנגעהויבן זאגן א גאר טיפן און שארפן פלפול, גג על גג, ווי עס האט זיך געפאסט פאר אזא חריף ועילוי ווי אים. אבער ערגעץ טיף אינמיטן פלפול האט ער אינאכט גענומען אז דער שליח שווייגט, ער רעאגירט גארנישט. האט ער געקלערט ביי זיך, אז עס מוז זיין אז דער שליח איז נישט צופרידן פונעם פשעטל, ער האט דערויף שווערע קשיות אפצופרעגן, נאר ער וויל אים נישט צעמישן אינמיטן, דעריבער רעדט ער נישט אריין, אבער עפעס גלייכט ער נישט דעם פשעטל..

האט ער זיך אנגערופן צום שליח "אויב עס געפעלט אייך נישט דער פלפול, וועל איך אייך זאגן אן אנדערן פשעטל, אפשר דאס צווייטע וועט אייך יא גלייכן". אזוי האט ער געטון, ער האט אויפ'ן ארט מחדש געווען און אנגעהויבן אן אנדערן פלפל, מיט געוואלדיגע חידושים, נאך טיפער ווי פריער. אער נאך א שטיק צייט זעט ער ווי דער שליח שווייגט ווייטער; ער פרעגט נישט, ער ענטפערט נישט, ער זאגט נישט צי ס'איז יא גוט צי נישט. האט דער טל חיים אנגעהויבן זאגן א פרישן פלפול, אבער זעענדיג אז אויך איצט איז דער שליח נישט צופרידן; ער שווייגט און זאגט נישט קיין ווארט, האט ער זיך אנגערופן "חשובער גאסט, דאס אלעס וואס איך קען. מער פון דעם קען איך נישט. אויב מיינע חידושים ולפלפולים געפעלן אייך נישט, פארט צוריק צו אייער רבי'ן און זאגט אים, פארפאלן, דאס קען איך און מער נישט..."

דער שליח איז דאן צוריקגעגאנגען צום אנדערן שליח דער תלמיד חכם און יענער פרעגט אים וויאזוי דער פארהער איז צוגעגאנגען, זאגט ער "אוי, איך האב שוין קוים געווארט אז דער בחור זאל ענדיגן אלע זיינע חידושים ופלפולים; ער איז דאך ממש א שעפערישער קוואל; ער האט געזאגט און געזאגט אזעלכע טיפע פלפולים אז איך האב דאס נישט געקענט פארשטיין; איך האב נישט פארשטאנען וואס ער רעדט..."

זעענדיג אז דער אנדערער שליח קען נישט ערפולן דעם רבינ'ס שליחות האט דער שליח דער תלמיד חכם בלית ברירה געמוזט ווארטן עטליכע טעג ביז ער ערהוילט זיך, און דאן איז ער אים אליין געגאנגען פארהערן און פארשטייט זיך צו זיין שטוינונג געזען אז דא שטייט פאר אים א בחור וואס איז מלא וגדוש בש"ס ופוסקים. ביים אהיימקומען קיין ליסקא האבן "ביידע" געהאט וואס איבערצוגעבן זייערע איינדרוקן פון זייערע פארהערן, און איבעריג צו זאגן דער אך פרי תבואה האט אים אויסגעקליבן פאר אן איידעם און ממלא מקום. (קונטרס "שיחות חסדי אברהם" פרשת אמור)

די ברכה פאר די "אלטע מוידן"

איבער זיין גרויסע קדושה האט דערציילט הרה"ח ר' שמואל גאלשטיין ז"ל וועלכער איז געווען פון די גרויסע ליסקא חסידים, אז אין די צייטן ווען דער טל חיים איז נאך געווען רב אין שטאט ערדא-בעניא – נאך בחיים חיותו פון זיין גרויסן שווער דער אך פרי תבואה – איז געווען זיין מנהג אז מען האט אים מכבד געווען מיט סידור קידושין, און דער סדר איז דאך אז דער מסדר קידושין גייט אריין צום "באדעקן", פלעגט דער טל חיים אריינגיין מיט פארמאכטע אויגן און אן אראפגעבויגענעם קאפ, און ער פלעגט זיך אנלענען אויף צוויי גבאים.

איינמאל זייענדיג אינעווייניג ביים באדעקן איז געווען עפעס א גרויס געשטיפעניש און עס איז אויסגעקומען אז מען האט אויך דעם רב געגעבן א שטיפ, האט ער געגעבן א הויב אויף די אויגן אויף א רגע צו זען וואס די שטיפעריי באדייט. שפעטער ביי די סעודת החתונה האט דער טל חיים געהאלטן א דרשה, ווי עס איז געווען דער מנהג בימים ההם מכבד צו זיין דעם רב מיט א דרשה ביי די חתונה. האט דער טל חיים געזאגט דעמאלט ווי פאלגנד:

"פריער ווען איך בין אריין צום באדעקן איז געווען א גרויס געשטיפעניש וואס האט צוגעברענגט אז איך האב מיר געעפנט די אויגן, און איך בין ערשטוינט געווארן צו זען עפעס וואס איך האב קיינמאל נישט געוואוסט ביז היינט, אז אין אונזער שטאט געפינען זיך אזויפיל 'אלטע מאדן' (מיידלעך) וועלכע זענען נאכנישט חתונה געהאט". דאן האט דער רב אויסגעבראכן אין א געוויין: "איך האב בכלל נישט געוואוסט אז אין אונזער שטאט געפינען זיך אזויפיל אלטע מאדן, וואס מען זעט דאך אויף זייער האר אז זיי ווערן שוין גרוי. דעריבער וויל איך דא וואונטשן אז מען זאל פון הימל רחמנות האבן, מען זאל זיי צושיקן די ריכטיגע זיווגים און נאך אין דעם יאר זאלן אלע זוכה זיין צו טרעפן כשר'ע זיווגים".

פאקטיש זענען די אלע "מיידלעך" געווען פארהייראטע פרויען וועלכע זענען ליידער געגאנגען מיט אייגענע האר און אויך אומצוגעדעקט, נאר דער טל חיים וועלכער איז געלעגן כל כולו אריינגעטון אין תורה וקדושה, האט מיט תמימות געמיינט אז דאס זענען "אלטע מוידן".

אבער הערנדיג דעם רב'ס הארציגע דרשה, דברים היוצאים מלב טהור, איז געווארן א גרויסער טומל אין שטאט, ווייל די מענער פון די אלע פרויען האבן זיך

דערשראקן אז די "ברכה" פונעם רב וועט מקוים ווערן, און דאס קען דאך באדייטן אז זיי וועלן ח"ו נישט מוצאי שנתם זיין און זייערע ווייבער וועלן ווערן אלמנות און שנעל חתונה האבן מיט פרישע זיווגים... די מענער האבן דעריבער באלד באפוילן פאר זייערע ווייבער זיך אפצושערן די האר, און אזוי איז אויסגעקומען אז מיט זיין תמימות'דיגן בליק האט דער טל חיים פארוואנדלט די גאנצע שטאט אין ערליכע אידישע שטיבער וואו מען פירט זיך מיט צניעות ויראת ה'. ("ספר הזכרונות לבית ליסקא" דף ל').

אוועקגעגעבן "הפטרה מעשה מרכבה" פאר'ן איידעם

דער הייליגער אך פרי תבואה האט געהאט א מנהג אז דעם ערשטן טאג שבועות, זמן מתן תורתינו, האט ער אליין עולה געווען מפטיר. ער האט זייער מקפיד געווען אויף די עלי' ווייל מען ליינט דעמאלט די מורא'דיגע הפטורה פון "מעשה מרכבה".

אינעם לעצטן יאר פון זיין לעבן, בשנת תרל"ד, האט דער אך פרי תבואה באפוילן דעם גבאי אז מען זאל געבן מפטיר פאר זיין איידעם דעם טל חיים. דער עולם אין בית המדרש האט נישט געוואוסט דערפון און ווען דער טל חיים איז ארויפגעקומען אויף די בימה צו מפטיר האט דאס ארויסגערופן גרויס וואונדער; קיינער האט נישט פארשטאנען פארוואס דער רבי, וועלכער האט אלע יארן געהאט אזא קפידה אויף די עלי' און דאס נישט געלאזט אוועקגעבן די עלי' פאר א צווייטן, האט דאסמאל יא מכבד געווען זיין איידעם מיט די עלי'.

ערשט צוויי חדשים שפעטער ווען דער אך פרי תבואה זי"ע איז ליידער נסתלק געווארן, ביום י"ד אב, האבן תושבי ליסקא און ליסקא חסידים פארשטאנען למפרע די כוונה פונעם אך פרי תבואה, אז מיט'ן כיבוד פון מפטיר ביום א' דשבועות האט ער אים פאקטיש איבערגעגעבן דעם שרביט הרבנות און אים מסמיך געווען ממשיך צו זיין די הייליגע הנהגה אלס ממלא מקומו בכתר האדמורו"ת פאר עדת צאן מרעיתו. (ספר "דרכי הישר והטוב").

מקובל פון מיין גרויסן שווער

הרה"ח המפורסם ר' וואלף ענגעל ז"ל פון האלאש איז געווען פון די גרויסע חסידים פונעם טל חיים זי"ע. דער ר' וואלף האט פארמאגט א געשעפט און ער פלעגט דאס אפן האלטן אויך זונטאג. דאס האט ארויסגערופן בייז-בלוט ביים לאקאלן גלח, וועלכער האט אנגעהויבן העצן אין זיין קירכע מען זאל באיקאטירן דעם געשעפט. די קריסטליכע האלאשער איינוואוינער האבן געפאלגט דעם גלח און ר' וואלף האט אנגעהויבן ליידן ערנסטע פארלוסטן אין זיין פרנסה.

איז ער געפארן צו זיין רבי'ן דער טל חיים זי"ע און זיך אויסגעגאסן דאס הארץ. כנהוג האט ער געגעבן א קוויטל פאר'ן רבי'ן און אויך געוואלט דערלאנגען א פדיון. ווען ער האט אריינגעשטעקט די הענט אין טאש ארויסצונעמען דעם פדיון האט ער ארויסגענומען צוויי באנקנאטן, איינס א רויט-פארביגע וואס איז געווען פון צען גולדן און איינס א בלוי-פארביגע וואס איז געווען פון פינף גולדן. ער האט געוואלט צוריקלייגן אין טאש דעם פינפער און געבן אלס פדיון דעם צענער. דער טל חיים זי"ע איז געווען באקאנט אלס איינער וואס "אנו מכיר בצורתא דזוזא", ער איז געווען אזוי אריינגעטון אין תורה אז ער האט נישט דערקענט קיין מטבע; ער האט נישט געוואוסט וועלכע באנקנאט איז ווערד וויפיל. אבער דא פלוצלינג זאגט אים דער טל חיים: גיב ענדערש אהער דעם בלוי-פארביגע (פינפער) ווייל די פארב בלוי צייגט אויף מדת הרחמים.

דאן האט דער טל חיים גענומען פייער און אנגעצונדן דאס קוויטל און מיט דעם אנגעצונדן זיין לולקע; דאס פארויכערט און זיך שטארק פאר'דביקות'ט אויף א ווייל. ר' וואלף, זעענדיג אז דער רבי האט אנגעצונדן זיין קוויטל האט זיך זייער דערשראקן. אבער ער האט זיך נישט געוואגט צו זאגן א ווארט. נאך א לענגערע ווייל האט דער טל חיים ווי זיך ערוואכט און זאגט פאר ר' וואלף: "דארפסט נישט מורא האבן, דארפסט גארנישט זיך פארכטן. איך האב מקבל געווען פון מיין שווער דער אך פרי תבואה זי"ע אז א' א גוי דארף זיך בייגן אדער אנידער לייגן'. פאר אהיים און וועסט זען א ישועה".

ביים אנקומען קיין האלאש האט ער געהערט ווי די גלאקן פון די קירכע קלינגען. דאס איז אים געווען מאדנע ווייל געווענליך קלינגען די גלאקן ביים ענדע פון יעדע שטונדע און איצט איז אינמיטן די שטונדע, האט ער פארשטאנען אז עפעס גייט פאר. אריינקומענדיג אין שטאט האט ער געהערט די נייעס אז די גלאקן מעלדן איין די פגירה פונעם גלח, וועלכער איז זיך געגאנגען באדן אינעם טיסא טייך און דארט איז ער פארכאפט געווארן אין א וואסער-געווירבל (וויהרל-פול) און דערטראנקען געווארן, כן יאבדו כל אויביך ה'. (ספר "דרכי הישר והטוב החדש" דף תכ"ב).

געקומען אין חלום לאחר הסתלקתו

הרה"ח ר' שלום שווארץ ז"ל איז געווען א תלמיד פון כ"ק אדמו"ר רבי צבי הירש השני מליסקא זצ"ל הי"ד בעל שערי הישר (בן הטל חיים זי"ע). ער האט דערציילט א מורא'דיגע מעשה וואס ער האט אליין געהערט פון זיין רבי'ן ווען ער איז געווען א בחור אין ישיבה וואס האט פאסירט ביי זיין פאטער דער טל חיים אין לעצטן יאר פון זיין לעבן.

דער טל חיים האט געהאט א גרויסן חסיד הרה"ח ר' יוסף מעהר ז"ל, וועלכער איז נאך געפארן צום אך פרי תבואה. דער ר' יוסף האט געהאט א טאכטער וועלכע האט נאך די חתונה נישט געקענט האבן קיין קינדער, ווייל זי האט ליידער געליטן פון פארשידענע מחלות ל"ע און די דאקטוירים האבן איר אנגעזאגט אז געבוירן קינדער וועט איר אריינלייגן אין א באלדיגע סכנה.

זי האט אבער דאך געוואלט אויפשטעלן א אידישע שטוב, איז זי אריינגעגאנגען צוזאמען מיט איר מאן צום טל חיים זי"ע, וועלכער איז געווען מפורסם מיט זיין כח אין רפואות און מיט זיין כח צו בענטשן אידען מיט זרע של קיימא. דער טל חיים זי"ע האט זיי פארשפארכן אז זי דארף זיך גארנישט זארגן און קימערן מיט די דאקטוירים; זי וועט בעז"ה האבן קינדער און געהאלפן ווערן מיט א בן זכר.

נישט אויף לאנג איז מקוים געווארן די ברכה און זי איז טראגעדיג געווארן. אבער אינצווישן איז דער טל חיים נסתלק געווארן און ווען ס'איז אנגעקומען אין די הויכע מאנאטן און שוין געדארפט גיין צום קינד איז זי זייער שוואך געווארן און אריינגעפאלן אין קראנקן בעט. דער מצב איז געווען שמאל און מען האט שנעל אראפגערופן צוויי דאקטוירים וועלכע האבן געווארנט אז מען דארף איר באלד אפערירן, ווייל אויב נישט וועלן ביידע נישט איבערלעבן ל"ע.

בשעת די דאקטוירים שטייען דארט איז זי אנטשלאפן געווארן און זי זעט דעם טל חיים אין חלום וועלכער זאגט איר: "האב נישט מורא פון די דאקטוירים, ווייל איך האב צוגעזאגט און אזוי וועט דאס זיין, דו וועסט געבוירן דאס קינד בשלום. נאר איין זאך בעט איך דיך, זע אז די צוויי דאקטוירים זאלן נישט בלייבן נעבן דיר, שיק זיי ארויס פון צימער".

ווען זי האט זיך ערוואכט האט זי גלייך אנגעהויבן שרייען אויף די דאקטוירים זיי זאלן שוין פארלאזן איר צימער. נישט לאנג דערנאך האט זי געבוירן דאס קינד לעבעדיג און געזונט אן קיין שום שטרויכלונג. די גאנצע שטאט איז דעמאלט אויפגעוועקט מיט דעם מופת, זעענדיג בחוש דעם "גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם". (ספר "אור הישר והטוב" פרק י"ד).

די מחלה פארשוואונדן אויף אייביג

הרה"ח ר' גרשון רייך ז"ל האט דערציילט א מעשה נוראה וואס האט פאסירט מיט אים אליין.

ווען ער איז געווען א קינד פון איין יאר אלט איז ער ל"ע קראנק געווארן מיט א געפערליכע מחלה וואס די דאקטוירים אין יענע צייטן האבן נישט געהאט קיין שום רפואה דערפאר. האט זיין פאטער, הרה"ח ר' אהרן יוסף

רייך ז"ל שו"ב דק"ק האדהאז, וועלכער איז געווען פון די גרויסע חסידים פונעם טל חיים פון ליסקא, גענומען דאס קראנקע קינד און געפארן מיט אים אויף א שבת קיין ליסקא. פארשטייט זיך ער איז אריין פאר שבת און זיך אויסגעוויינט דאס הארץ אז דער רבי זאל פועל'ן א ישועה פאר זיין קינד.

שבת קודש צופרי נאכ'ן דאווענען האט דער טל חיים ווי זיין מנהג געמאכט קידוש אויף ברוינפען, נאך איינגעהילט אינעם טלית. נאכ'ן טרונקען פונעם כוס האט דער רבי אריינגעגאסן פונעם ברוינפען אין מויל פונעם קינד און געזאגט בזה"ל: "איך בין גוזר אז די מחלה זאל פון אים ארויסגיין".

וכך הוה, ר' אהרן יוסף איז אהיימגעפארן מיט'ן קינד וועלכער איז געזונט געווארן כאחד האדם, און ר' גרשון, דער בעל הנס, האט מאריך ימים ושנים געווען;. ער איז געווארן אן עלטערער איד און די מחלה האט זיך קיינמאל נישט צוריקגעקערט זיין גאנץ לעבן. (ספר "דרכי הישר והטוב החדש" דף תכ"ג).

א שריפה אין געריכט הויז

ווי באקאנט איז אינדערהיים אין אייראפע געווען דאס געזעץ אז אלע קינדער מוזן לערנען לימודי חול אין די רעגירונג שולע. דעריבער זענען אידישע קינדער געווען געצוואונגען צו גיין אין די שולע יעדן טאג אויף עטליכע שעה און ערשט נאכמיטאג איז מען געגאנגען אין חדר. אין יענע צייטן איז די וועלט נאך געווען מער איידל ווי היינט און אפילו ביי די גוים איז געווען איינגעפירט אז א מאן-לערער לערנט מיט יונגלעך און א פרוי-לערערין מיט מיידלעך.

איינמאל האט דער מאן-לערער אין ליסקא געדארפט אוועקפארן פון שטאט אויף א שטיק צייט, האט ער געבעטן די פרוי-לערערין אז אין די צייט ווען ער איז אפוועזנד זאל זי לערנען אויך מיט זיין קלאס. איין אידישער טאטע וועלכער האט באגלייט זיין קינד אין שולע האט דאס באמערקט, איז ער געקומען צו לויפן צום טל חיים זי"ע אין בית המדרש און אים דערציילט אז די יונגלעך און מיידלעך לערנען בתערובות אין איין קלאס. דער טל חיים איז רוב טאג געזעצן אין בית המדרש איינגעהילט אין טלית ותפילין און געלערנט. הערנדיג דאס האט ער גלייך אויסגעטון טלית ותפילין און ארויסגעלאפן פון בית המדרש אין דירעקציע פון די שולע.

זיין איידעם, הגה"צ רבי אהרן אויש זצ"ל אבד"ק לופעני איז דעמאלט געווען א יונגערמאן נאך די חתונה; ער האט נאך געגעסן קעסט ביים שווער און זעענדיג ווי דער שווער לויפט צו די שולע האט ער זיך דערשראקן אז דער שווער וועט אריינלויפן אין שולע אינמיטן קלאס און ער קען אויסשטיין אן ערנסטע שטראף, ווייל אין יענע צייט האט די רעגירונג שווער באשטראפט אויב אויב איינער האט געשטערט א קלאס אינמיטן די שטודיעס. איז ער נאכגעלאפן דעם שווער און אים געבעטן: "דער שווער זאל אהיימגיין, איך וועל שוין אהינגיין און דאס ערלעדיגן". אבער דער טל חיים האט אים צוריקגעשריגן "במקום שיש חילול ה' אין חולקין כבוד לרב". און ער איז ווייטער געלאפן ביז אין שולע אריין, ער איז אריין אין קלאס און אנגעהויבן שרייען אויף די אידישע קינדער "ארויס פון דא".

די פרוי לערערין איז נישט לאנג דערויף אריבערגעפארן קיין אוהעל וואו זי האט אריינגעגעבן א קלאגע אין געריכט קעגן דעם ליסקא רב; אין די קלאגע האט זי שטארק אויפגעבלאזן די גאנצע געשיכטע און אויך צוגעלייגט זאכן וואס זענען ליגנט געווען. ווען מען האט געהערט דערפון אין ליסקא איז די משפחה פונעם טל חיים זייער דערשראקן געווארן און און עטליכע בני משפחה זענען אריבערגעפארן קיין אוהעל וואו זיי האבן זיך געטראפן מיט אנשים מכובדים פון די שטאט און זיי געבעטן זיך משתדל צו זיין ביים ריכטער ער זאל זיך נישט אומגיין מיט'ן גאנצן הארבקייט נאר רחמנות האבן אויפ'ן ליסקא רב.

למעשה איז דעמאלט געשטעלט געווארן אין געריכט א נייער ריכטער און קיינער פון די שתדלנים אין שטאט האט נאכנישט געהאט מיט אים קיין נאנטע קאנטאקטן, אזוי אז מ'האט נישט געטראפן קיינעם וואס קען זיך משתדל זיין פאר'ן ליסקא רב. זעענדיג אז בדרך הטבע איז נישט דא קיין שום אויסוועג, האט די רביצין פונעם טל חיים זיך געוואנדן צו איר מאן און אים געבעטן ער זאל מתפלל זיין אויף א ישועה פאר זיך זעלבסט. האט דער טל חיים איר געענטפערט ווי פאלגנד: "פאר א אידישע זאך וועל איך זיצן אין תפיסה, איך האב גארנישט מורא".

לפלא ולנס האט עטליכע וואכן שפעטער אויסגעבראכן א שריפה אינעם געריכט-הויז און אלע שריפטליכע קלאגעס זענען פארברענט געווארן. די פרוי-לערערין פון ליסקא האט נישט געוואוסט דערפון, זי האט געווארט און געווארט מען זאל איר שוין אראפרופן קיין אוהעל צום פראצעס וואו זי וועט עדות זאגן קעגן דעם רב, אבער זעענדיג אז עס גייט דורך וואכן און מאנאטן און מען רופט איר נישט, האט זי אנגעהויבן בונטעווען אז די אוהעלער אידן האבן זיכער אונטערגעקויפט דעם ריכטער. אבער אירע ווערטער זענען אויפגענומען געווארן סקעפטיש צווישן די שטאטישע איינוואוינער; זי איז געווארן צו שאנדע און צו שפאט אין ליסקא און פון גרויס בושה האט זי זיך אויפגעהויבן און אנטלאפן קיין אמעריקע... (ספר "אור הישר והטוב" בשם הגה"צ רבי יחיאל אויש זצ"ל אבד"ק וואלקאן וועלכער האט דאס געהערט פון זיין פאטער הגה"צ אבד"ק לופעני זצ"ל, חדב"נ הטל חיים זי"ע)

די וואנט פון אוהל האט זיך גערוקט

דער טל חיים איז געקומען למנוחתו אינעם אוהל אין ליסקא נעבן זיין גרויסן שווער. איבער דעם איין איז אז נאך זיין פלוצימע פטירה איז מען געגאנגען קוקן צי מען קען אים באהאלטן אין אוהל, אבער מען האט געזען אז עס נישט דא קיין פלאץ. איז זיין זון, הגה"ק רבי צבי הירש השני מליסקא זצ"ל בעל שערי הישר והטוב ארויף מיט א מנין צום ציון פונעם אך פרי תבואה און געבעטן, אז היות ער זיין איידעם איז אים געווען אזוי נאנט ביים הארצן, בעט מען ער זאל אים מאכן פלאץ אינעם אוהל.

צופרי ביי די לוי' האט מען געזען ווי איין וואנט פונעם אוהל האט זיך וואונדערליך גערוקט! עס איז געווען א פלא בתוך פלא, ווייל דער דאך האט זיך נישט אויסגעברייטערט, בלויז די וואנט האט זיך גערוקט, וואס האט געוויזן אז דער גרויסער שווער האט ווירקליך געמאכט פלאץ פאר זיין גרויסן איידעם. (ביז די מלחמה איז דאס געבליבן אזוי, מיט'ן אפענעם דאך און אפגערוקטער וואנט. נאך די מלחמה ווען מען האט רענאווירט דעם אוהל האט מען פארראכטן דעם דאך אויך, אבער מען קען נאך ביז היינט זען ווי דער טל חיים ליגט גאנץ ביים עק נעבן די וואנט).

טאקע ביז צו די צווייטע וועלט מלחמה האבן טויזנטער אידן געשטראמט יאר-יערליך אויף זיין יארצייט צו זיין ציון הקדוש, וואס איז געווארן מפורסם אלס א מקום ישועות וואו מען קען געהאלפן ווערן בדבר ישועה ורחמים בזכות פון די שני מאורות הגדולים, חותן וחתנו שראו את החידוש, דער אך פרי תבואה און דער טל חיים זי"ע.

אויך היינט צו טאג זענען דא אומצאליגע אידן וואס פארן יערליך אויף די יארצייט ט' אייר ספעציעל צום ציון פונעם טל חיים זי"ע – און אויך א גאנץ יאר ווען מען גייט צום ציון הקדוש פונעם אך פרי תבואה זי"ע גייט מען עקסטער צו צום ציון פון חתנו בעל טל חיים זי"ע – און זענען מעיד אויף די גרויסע ישועות וואס זיי זעען ביי זיין ציון הקדוש בזכות פון זיין גרויסן כח התורה והקדושה.

היי יאר איז אוממעגליך צום ציון אין ליסקא אנצוקומען אויף די יארצייט צוליב דעם שווערן מצב המגיפה ל"ע איבער דער וועלט. אויב מען האפט אין נאנטן – אויב מען וועט חלילה נישט זוכה זיין אינצווישן צו תחיית המתים בקרוב – זיך צו נעמען צו די רענאוואציע ארבעט וואס וועט פיל פארלייכטערן צוטריט צו די ציונים הקדושים אין ליסקא, וטובים השנים מן האחד לזכות את ישראל בכל מילי דמיטיב.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן.